

abl

art-based Learning

Luisterend Leren

‘Kunstwerken hebben
een verhaal te vertellen
als je het geduld hebt
om te luisteren.’

-Jeroen Lutters

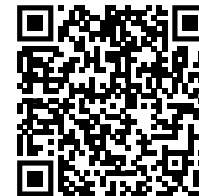
Voorwoord

Het afgelopen jaar deed ik onderzoek naar art-based learning (ABL). Deze methode werd ontwikkeld door dr. Jeroen Lutters en wordt vooral in de beeldende kunsten gebruikt om tot een diepere ervaring van kunst te komen. Als men de tijd neemt om met aandacht naar kunst te kijken, kan dat allerlei associatieve gedachten, emoties, herinneringen en ideeën in beweging brengen. Dat creatieve denkproces kan men inzetten om tot nieuwe inzichten te komen.

Ik ben gaan onderzoeken of art-based learning met muziek als kunstvorm betekenisvol zou kunnen zijn in het hoger muziekonderwijs. Ik verdiepte me in de theorie achter de methode en sprak met docenten, musici en art-based learning deskundigen. In samenwerking met anderen componeerde en produceerde ik nieuwe muziek. Zo kwam ik tot de ontwikkeling van een workshop art-based learning met muziek, die ik met verschillende groepen deed. Een workshop waarbij niet de technische kant van muziek centraal staat, maar die eerder gaat over de betekenis en beleving van muziek. De deelnemers waren studenten en docenten uit het hoger muziekonderwijs of uit opleidingen voor kunsteducatie. Na afloop vulden de deelnemers een

feedbackformulier in. Dat leverde zinvolle input en mooie reacties op. Ook stuurden de deelnemers met regelmaat tekeningen, gedichten en verhalen op die in de workshop tot stand waren gekomen.

Dit boekje is bedoeld om u kennis te laten maken met art-based learning met muziek. Ik zal eerst één van de workshops beschrijven. Daarna zal ik enkele reacties en creatieve uitkomsten van de deelnemers presenteren. In het nawoord zal ik kort ingaan op de conclusies uit mijn onderzoek. Op www.ablmuziek.nl is een digitaal onderzoeksverslag te vinden. Daar kunt u zich verder verdiepen in mijn onderzoek. Ook is daar een draaiboek voor een workshop art-based learning met muziek te vinden. Wilt u naar passende muziek luisteren bij het bekijken van dit boekje, scan dan de QR-code hieronder.

Paul Verschuur
Juni 2022

Dinsdagavond 22 februari 2022.

In het grote repetitielokaal in de kelder van Rockacademie hebben zich 10 studenten, een alumnus en een docent van Rockacademie (ikzelf) verzameld voor een workshop art-based learning met muziek. De meeste studenten hebben geen idee wat ze die avond precies gaan doen. Ik wel, ik ben vooral benieuwd naar de reacties en bevindingen van de deelnemers. Ik hoop natuurlijk dat deze avond deze groep een waardevolle ervaring zal brengen. Er hangt een fijn soort spanning in de lucht. Tenminste, zo ervaar ik het. De studenten kennen de ruimte. In deze kelder krijgen hun creatieve ideeën concrete vorm, zoals die van mij hier ook al vaak de ruimte gevuld hebben. Ze kennen mij ook goed. Ik had, op de alumnus na, elk van hen al eens in mijn muziektheorieles. Voor zover ik kan inschatten voelt iedereen zich bijzonder op zijn gemak vanavond.

Ik open de avond, dank iedereen voor hun aanwezigheid en begin met mijn inleiding over art-based learning. Ik vertel over Jeroen Lutters en het idee dat kunstwerken zoveel meer zijn dan iets moois voor aan de muur. Ik merk dat dit steeds makkelijker gaat, ik vertelde dit inmiddels al vaker. En ook ik voel me op mijn gemak bij deze mensen in deze ruimte. Ik krijg bevestigende blikken en knikjes. Fijn, de deelnemers snappen waar ik naar toe wil.

Ik introduceer de eerste fase van art-based learning. Het is de bedoeling dat iedereen straks een betekenisvolle, persoonlijke vraag voor zichzelf gaat formuleren. Wat houdt jou op dit moment bezig? Wat gaat er op dit moment diep van binnen in jou om? Een persoonlijk vraagstuk of dilemma? Studie? Werk? Mondiale vraagstukken? De deelnemers hebben niet meer aanwijzingen nodig. Ze krijgen tien minuten om te schrijven en de meeste beginnen dat direct driftig te doen, terwijl anderen juist in gedachten verzinken. Na tien minuten bespreken we kort hoe dit ging, zonder de vragen met elkaar te delen. Gedurende de hele workshop hoeft niemand iets inhoudelijks te delen met iemand anders. Dat zou het intuïtieve karakter van de sessie alleen maar in de weg zitten. Niks moet, alles is goed.

De vragen gaan opzij. Ze worden van het klembord gehaald en opgevouwen. Het is tijd voor muziek! De afgelopen maanden werkte ik met vier musici uit verschillende muzikale hoeken aan muziek voor deze workshop. Dat alleen al was een bijzonder traject. Het is geweldig om deze muziek nu met zoveel aandacht te benaderen. We luisteren alle vijf stukken in één keer achter elkaar door. Straks gaat elke deelnemer individueel met één stuk verder de workshop in. Laat het maar gewoon op je afkomen, je zult merken dat er één stuk is dat je meer roept dan de anderen, laat je maar

kiezen door het muziekstuk. Op vol volume speel ik de muziek af, de ruimte vult zich met klank. Geconcentreerd worden de stukken beluisterd. Ik zie elf mensen met hun ogen dicht, zacht wiegend op de muziek. Soms een klein glimlachje bij een bepaald akkoord. Soms een knikje bij een bepaalde wending. Geweldig om te zien.

Dan fase twee: *sprekende objecten*. De objecten zijn in dit geval muziekstukken. Nu gaat ieder zijn eigen weg. De deelnemers hebben allemaal een telefoon en een hoofdtelefoon bij en de muziek staat online. Nadat iedereen de muziek heeft gevonden introduceer ik de volgende stap. Deze luisterronde zou men *close listening* kunnen noemen. Wat hoor je nu eigenlijk? Zo objectief mogelijk luisteren, zonder betekenis te willen geven. De muziek is aan het woord. Wat valt je op? Welke details springen eruit? Dat volle akkoord? Of juist die net niet zuivere toon? De deelnemers proberen vast te leggen wat er precies op ze afkomt. Sommigen schrijven, anderen maken grafische notaties. De muziek wordt grondig onderzocht. Vervolgens bespreken we weer even kort hoe dat ging. De meeste deelnemers zijn wel gewend om muziek op deze manier te bestuderen. Sommigen vinden het echter toch nog niet zo gemakkelijk om er niet meteen van alles bij te voelen en zich mee te laten slepen.

Want dat past meer bij de derde fase: *mogelijke werelden*. Laat je nu maar meevoeren door de muziek. In wat voor een wereld kom je dan uit? Wat ervaar je daar, in die fictieve werkelijkheid tussen jou en het muziekstuk. Wat komt er allemaal in je op? Welke associaties, emoties, gedachtes, ideeën of herinneringen? Schrijf en teken maar alles op wat er in je op komt. De kleurpotloden worden, zoals inmiddels gebruikelijk in deze workshops, door veel deelnemers intensief gebruikt. Op de volgende pagina's van dit boekje zie je dat terug. De 25 minuten die ik voor dit onderdeel gereserveerd heb vliegen voorbij. En aangezien iedereen dan nog verzonken lijkt, worden het er 30. Dan 35.

Dan is het echt tijd om naar de laatste fase te gaan. Ik vraag weer even om de aandacht en merk dat veel deelnemers echt weer even terug moeten komen uit hun *mogelijke wereld*. Nadat iedereen geland is introduceer ik de vierde fase: *verhalen vertellen*. Als eerste gaan we proberen om betekenis te geven aan wat in de eerste drie fases voorbijkwam. Dus iedereen neemt de vraag uit het begin van de workshop erbij. Heeft de ontmoeting met het muziekstuk jou dichterbij tot een antwoord gebracht? Of misschien eerder tot een herformulering, of blijkt de vraag helemaal niet zo relevant? Of zie je op dit moment helemaal geen verband?

Vervolgens proberen de deelnemers hun ervaringen vorm te geven in een nieuw, eigen verhaal. Ze proberen tot iets creatiefs te komen. Ik heb in de afgelopen workshops al gemerkt dat dat verhaal vele vormen aan kan nemen. Een stuk tekst, een gedicht of een tekening. Maar ook een aanzet tot een theaterstuk en een choreografie kwamen voorbij. Het mag ook een rudimentaire formulering van een idee zijn, we hebben tenslotte niet veel tijd. Na een kwartier geef ik de opdracht om het af te ronden.

De laatste stap is het reflecteren in tweetallen. Veel deelnemers uit vorige workshops gaven aan dat dit een hele waardevolle stap is. Het kan nog meer betekenis geven aan het proces en niet zelden is het een ingang tot een verdiepend en persoonlijk gesprek. Deze keer is er een oneven aantal deelnemers, dus ik bied aan om met één van hen het gesprek aan te gaan. Dat aanbod wordt direct door iemand aangenomen. Een student die ik momenteel ook in de klas heb. Er volgt inderdaad een mooi en verdiepend gesprek. Deze student had een aantal vragen geformuleerd om uiteindelijk te komen tot: “Wat is voor mij op dit moment het beste antwoord op *hoe gaat het?*” We hebben een gesprek over *hoe gaat het*, wat soms een lastige of zelfs ongemakkelijke vraag kan zijn, meestal eerder bedoeld als een groet. We hebben het ook over hoe het daadwerkelijk met deze

student gaat. Ook spreken we over de workshop en art-based learning in het algemeen. Ondertussen zijn alle anderen ook druk in gesprek. Het enthousiasme is voelbaar, men wil graag met elkaar delen. Het is dat de tijd op is, anders zou dit gemakkelijk nog even gaande kunnen blijven.

Ik sluit af en vraag om een korte terugkoppeling. Er volgen veel enthousiaste, bemoedigende en bevestigende reacties en een gesprek over hoe dit ingezet zou kunnen worden in de opleiding. Een vierdejaars student geeft aan dat dit voor al haar klasgenoten goed zou zijn. Velen worstelen met het plezier in muziek, of eerder het verlies daarvan. Ze denkt dat deze workshop iets positiefs in dat vraagstuk zou kunnen bijdragen. Een andere vierdejaars student merkt op dat hij het heel fijn vond om even niet analytisch te luisteren en alle muziektechnische elementen direct te willen begrijpen, maar gewoon even te luisteren, te voelen en weg te dromen. Een eerstejaars student geeft aan dat hij het toch ook wel moeilijk vond om die technische manier van luisteren los te laten. Dat heb ik al vaker gehoord. Volgens mij geeft dat juist aan dat het goed is om dit soort sessies te doen. Muziek is tenslotte zoveel meer dan dat wat men kan vangen in technische analyses. Een derdejaars student stelt voor om dit vaker te doen. Hoe dat precies structurele vorm zou moeten

krijgen weet hij niet, maar twee keer per jaar zou al goed kunnen werken. Het heeft hem althans een aantal waardevolle creatieve ingevingen gegeven. Iets dat hij al een tijdje kwijt was.

De twee uur die ik voorzien had zijn inmiddels ruimschoots voorbij. Ik geef aan dat ik later per mail een feedbackformulier zal sturen en dank de deelnemers nogmaals voor hun aanwezigheid en toegewijde aandacht. Het applaus dat volgt is een warme afsluiter van deze bijzondere avond.

De volgende ochtend ontvang ik direct een bericht van de vierdejaars studente. Spijkers met koppen. Op haar verzoek plannen we meteen een nieuwe workshop. Niet veel later kijk ik op Instagram naar de foto hier naast en denk ik: ik zit op een goed spoor.

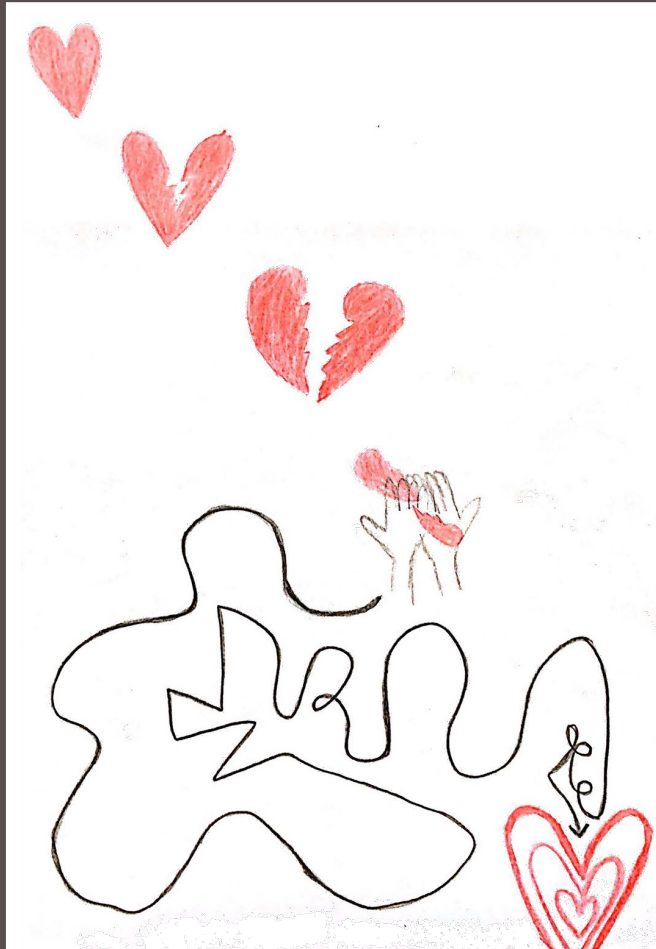

Instagrampost van Kees Duijts

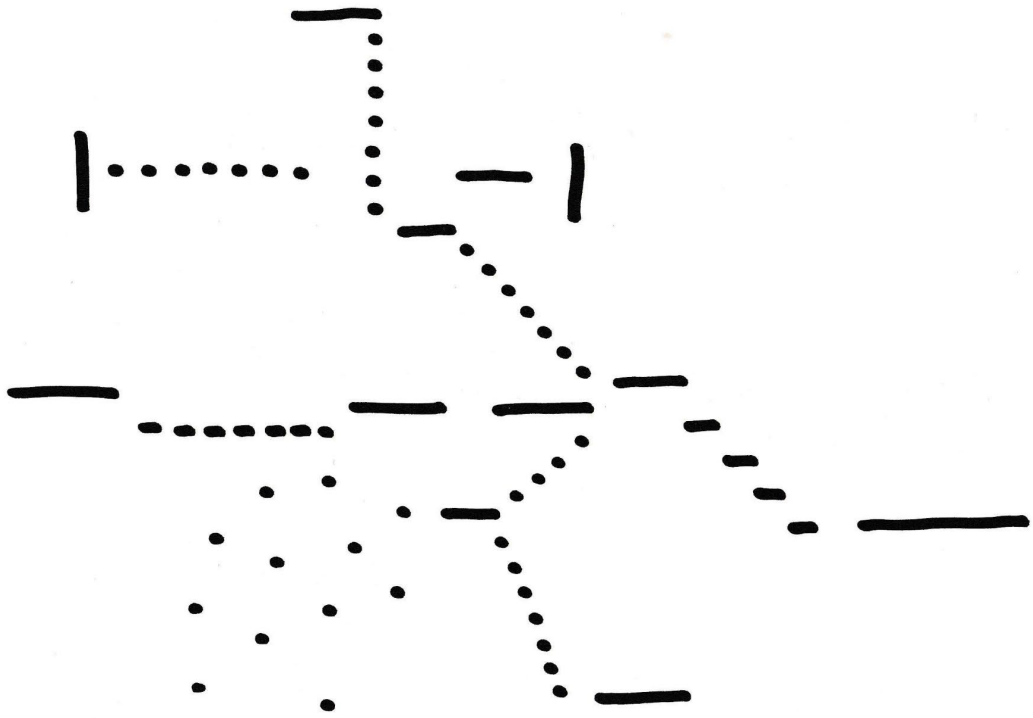

Tekening bij ABL 4 | Emiel Scholsberg

‘Ik heb ervaren
hoe fijn het kan zijn
om geprikkeld te worden
door het onverwachte.’

Fase 3, mogelijke werelden

Ik sta in een donkere theaterzaal voor een doek waarop een korte film afspeelt. Het lijkt een documentaire. Links voor het doek staat een oude vrouw die naar de beelden op het doek kijkt. Ze zijn uit de jaren 40, 50 en 60 en spelen rechtsboven, heel klein en in zwart wit af. De oude vrouw kijkt als jong persoon terug op haar leven. De beelden zijn de mooie en tragische momenten uit haar leven. Ze kijkt terug en rouwt om wat wel en niet was.

Fase 4, vertaling naar mij

Ik kijk terug op de afgelopen vijf jaar op Rockacademie en zie de momenten en fases in mijn leven, mooi en zwaar, die mij gemaakt hebben tot wie ik nu ben. Ik vind het moeilijk om daar afscheid van te nemen en door te gaan. Het is een *end of an era* welke ik misschien helemaal nog niet af wil sluiten. Daar rouw ik misschien wel een beetje om. Het is een soort liefde waarvan je weet: 'Het is goed zo', maar het is moeilijk om elkaar los te laten, vanwege alles wat je hebt gedeeld en samen meegemaakt hebt. Het loslaten is moeilijk.

Loslaten is moeilijk.

Tekening bij ABL 5 | Evi Vermeiren

Tekening bij ABL 2 | Anoniem

Lopend verwerk ik mijn gedachtes.
De muziek komt binnen en gevoelens
stromen door mijn lichaam.
Elke gedachte wekt een gevoel bij mij op.
Zo geef ik alles een plek in mijn
herinneringen.
Lopend, bijna jankend heb ik het gevoel
van eenzaamheid.
Maar zoals de muziek met alle stappen
die ik zet samenkomt met mijn gedachtes,
geef ik het een plek en verschijnt hoop,
vrijheid en een gevoel van samen zijn.
Ik denk na over de te vaak gestelde vraag:
“Hoe gaat het?”
En mag zeggen
dat het goed met me gaat.

Omschrijving van het proces bij ABL 3 | Niels Quaijtaal

"Ik merk dat veel studenten hun liefde voor muziek verliezen waarmee ze ooit begonnen zijn. We worden getraind op onze skills en voelen de druk om te presteren. Veel is gericht op een eindproduct, iets commercieels, een prestatie: de mannelijke energie. We staan minder stil bij het proces en durven niet te vertragen, te voelen en te ervaren: de vrouwelijke energie. Ikzelf ben daardoor een tijdje mijn plezier in muziek maken kwijtgeraakt. Ik geloof dat deze workshop mensen een richting kan geven en na kan laten denken over de redenen waarom ze ooit begonnen zijn. Uiteindelijk voelt een publiek je werk ook pas als je het zelf voelt."

"Het leert je echt luisteren naar de muziek en naar jezelf."

"Ik heb ervaren hoe fijn het kan zijn om geprikkeld te worden door het onverwachte. Ik denk dat dit bijna therapeutisch kan werken waarin je op zoek kunt gaan naar het 'groter' maken van jouw creativiteit en fantasie. Voor mij persoonlijk was twee uur te kort. Ik zou dit wel eens willen uitproberen in een groter project waarbij je een periode lang naar iets toewerkt vanuit art-based learning."

"Het zet aan tot gesprek en connectie met anderen."

"Het moment van rust nemen, het zoeken van antwoorden in jezelf is een basis wat vele jongeren kunnen gebruiken."

"Het is een mooie manier om persoonlijke ontwikkeling (heel belangrijk in hoger onderwijs) een plek te geven gekoppeld aan het metier van de student."

"Dit zou voor mijn schrijfproces heel goed kunnen werken".

"Een mooie nabespreking in de laatste stap, een heel aangenaam en open gesprek dat er zonder deze workshop waarschijnlijk niet zo snel en makkelijk was gekomen."

"Ik heb een stukje van mijzelf kunnen voelen in de muziek, in relatie tot de onderzoeksvraag die ik voor mijzelf had geformuleerd."

"Naast de leuke en leerzame avond, heeft de workshop me ook een aantal creatieve ingevingen gegeven. Wat zeldzaam is voor mij de afgelopen maanden."

"Prachtig dat rust en de kunst van muziek tot deze reflectie kan leiden. Je maakt zelf de cirkel rond en beantwoord je eigen vraagstuk."

“Binnen het hoger muziekonderwijs zijn we constant bezig met het analytisch luisteren . . . Hierdoor gaat vaak de emotionele kant, wat voor mij persoonlijk het doel is, vaak verloren. Een vak wat hier een geluid aan geeft zou top zijn. Ook het aandachtig luisteren gaat vaak verloren in de huidige maatschappij. Weinig mensen gaan zitten om bijvoorbeeld een album te luisteren en dan een uur lang alleen dat doen. Dus ook het stimuleren van actief luisteren (op een non analytische manier) lijkt mij waardevol.”

“De herhaling bracht vorm, riep beelden op van een indeling, van groei, van fases, van tussenstappen, van binnen en buiten, hielp werkelijk om na te denken over de vraag.”

“Het gesprek na de sessie waarbij we ervaringen deelden heeft me geïnspireerd om weer op een andere manier muziek te gaan maken.”

“De hele workshop is in één woord te vangen en dat is ‘sereen’. Het zet je aan tot anders denken . . . om ook even het creatieve- en muzikaal analytische vermogen los te kunnen laten, waardoor je meer ademruimte krijgt voor nieuwe creatieve impulsen.”

"ABL 4"
(Technische) Analyse

Tekening bij ABL 4 | Anoniem

Een helder lichtblauwe rivier in een lichtgroen veld. In de rivier liggen licht- en donkergrijze stenen. In het veld staan bloemen. Ik loop langs de oever tot ik aan de overkant een donker rood dier/ding zie.

We kijken elkaar aan en besluiten langs de oever te rennen. We blijven rennen en de omgeving verandert. Van veld naar bos naar veld naar grot. Ondertussen verandert het dier mee met de omgeving, het groeit vleugels en meer benen. Uiteindelijk verandert het dier in een mensachtige vorm.

We stoppen dan allebei. Compleet uitgeput kijken we naar elkaar, acceptierend dat de oevers nooit zullen ontmoeten.

Tekening bij ABL 1 | Cato Duys

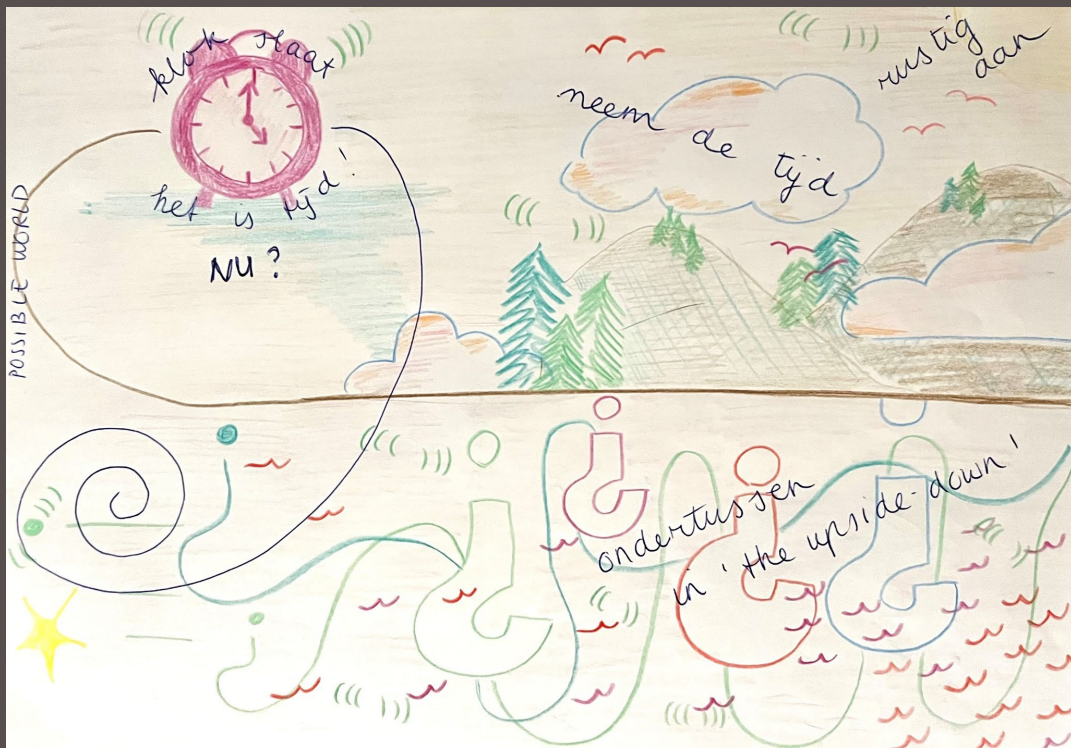
Blote voeten in het gras.
Ik loop. Ik voel. Ik leef.
Ik ben vervuld.
Ik besef dat ik toch mezelf ben.
Altijd al geweest.
Maar mezelf ben ik niet alleen.
Mezelf wordt gevormd door de wereld om me heen.
De wereld wordt mij.
Ik is altijd wij.
Wanneer ik je ontmoet, word ik een beetje jij
en jij een beetje mij.
Ik groei met het gras mee.
Maar blote voeten stampen mij nooit plat.

Handen in handen,
hart in hart.
Slepend einde,
brandende start.

Zie mij,
zoals ik jou ooit zag.
Vind mij,
zoals die zomerdag.
Hoor ons,
door onze hoop en pijn,
en hou ons,
zoals dat hoort te zijn.

Laat ons liggen
tot het einde,
wat ik uitstel,
al de pijn,
van het einde,
wat het nu is,
wat het einde dan moet zijn.

Vraagtekens
Vraagtekens
Maar roze
Fijne vragen
Toch ingewikkeld
En ik dan?
Wat beteken ik?
Wat kan ik doen?
Wat wil ik doen?
Blij blijven
Roze en oranje
Mogelijkheden zien
Vragen blijven stellen
Altijd
Lief zijn
Voor jou
En mezelf

Nawoord

Hoe kan er een vertaalslag gemaakt worden van art-based learning met beeldende kunst, vanuit de methodiek van Jeroen Lutters, naar art-based learning met muziek als kunstvorm, die betekenisvol is voor studenten in het hoger muziekonderwijs? Vanuit deze onderzoeksvraag ben ik afgelopen jaar aan de slag gegaan met art-based learning workshops met muziek. In de komende alinea's presenteer ik kort mijn bevindingen. Op www.ablmuziek.nl vindt u een uitgebreidere uiteenzetting, evenals een theoretisch kader, meer informatie over de totstandkoming en het verloop van de workshops en een draaiboek voor de workshop, waar u zelf mee aan de slag kunt.

Art-based learning

Art-based learning is een methodiek die zijn oorsprong vindt in de beeldende kunsten, ontwikkeld door dr. Jeroen Lutters (2012, 2019, 2020). Aan de hand van vier fases gaat men in dialoog met een kunstwerk. Art-based learning gaat uit van het idee dat kunstwerken als 'sprekende objecten' veel te vertellen hebben, als je maar de tijd neemt om te luisteren. Leren van kunst dus, niet óver kunst. Door het kunstwerk op verschillende manieren te benaderen komt er een creatief proces op gang, waar allerlei associatieve gedachtes, emoties, herinneringen, ideeën, fantasie en net wat

zich nog meer aandient met elkaar in verweving komen in een divergente stroom. In de laatste (convergerende) fase geeft men betekenis aan hetgeen zich aandient en komt men tot nieuwe inzichten. Het ervaren van kunst wordt op die manier een vorm van denken. Autonomie, intuïtie, associatie en (het open staan voor) toeval spelen daarbij een belangrijke rol (Lutters, 2020). In het ontwerpen van een art-based learning workshop is het belangrijk om ruimte te creëren voor die laatstgenoemde elementen. Er moet een open, veilige sfeer zijn, waarin deelnemers worden uitgenodigd om even af te zien van alles dat ze denken dat moet (Lutters, 2020). Ook is het van belang dat er voldoende tijd genomen wordt, zodat alle fases aandachtig kunnen worden doorlopen.

Muziek

In de vertaalslag naar art-based learning met muziek moet daarnaast rekening worden gehouden met het feit dat de perceptie van muziek zich anders voltrekt dan die van beeldend werk. Muziek staat niet stil, het beweegt in de tijd. Dat heeft ook gevolgen voor de faciliteiten, zo moeten de deelnemers apart van elkaar naar de muziek kunnen luisteren en dus geschikte apparatuur ter beschikking hebben. Het feit dat muziek niet vanuit één specifiek punt komt lijkt een positieve eigenschap te zijn in dezen. Zo beschrijven Ihde (2007)

en Serrien (2017) hoe ze bij het luisteren ondergedompeld worden in de muziek, die omringend en grenze-loos is. In de workshops was vaak te zien dat deelnemers hun ogen sloten en op die manier inderdaad meegesleept leken te worden door de klanken. De meeste deelnemers hadden dan ook niet veel moeite met de derde fase.

Ook moet er vanzelfsprekend goed nagedacht worden over de keuze van het repertoire. Dit onderzoek is te beknopt om een uitspraak te kunnen doen over wat voor muziek goed of minder goed zou kunnen werken. Wel is duidelijk geworden dat het bieden van voldoende muzikale diversiteit van belang is.

Volgens Lutters (2019) blijkt art-based learning het meest geëigend voor een dialoog met beeldende kunsten. Uit mijn experimenten blijkt echter dat deze methode ook geschikt is voor een ontmoeting met muziek. Een groot aantal deelnemers beschrijft dat er inderdaad allerlei associaties loskomen en dat dat leidt tot creativiteit, inspiratie, inzichten, mooie gesprekken en een diepere muziekbeleving. Veel deelnemers noemen specifiek beeldende associaties. Beelden van natuur, kleuren, vormen of mensen. Ook uit muziekpsychologisch onderzoek blijkt dat muzikale stimuli bijzonder effectief zijn in het oproepen van

beelden en daarmee samenhangende emoties en gedachten (Day & Thompson, 2019; Juslin & Västfjäll, 2008; Küssner & Eerola, 2019; McKinney & Tims, 1995; Taruffi et al., 2017).

Er was veel creatieve output. Vanuit de vierde fase kwamen er vele tekeningen, verhalen en gedichten, maar ook ideeën voor theater en choreografie. Ook werd het denken over creativiteit, de ontwikkeling daarvan en de verhouding van die ontwikkeling tot het ontwikkelen van technische skills gestimuleerd. Dat leverde interessante gesprekken op over de inrichting van muziekopleidingen.

Het hoger muziekonderwijs

Dat brengt mij bij een tweede belangrijk element in de onderzoeksvraag, de betekenis voor het hoger muziekonderwijs. Aan de hand van gesprekken die ik voerde, hetgeen ik las en hetgeen deelnemers van de workshops mij teruggaven zijn er een aantal punten aan te wijzen die suggereren dat er inderdaad een plaats is of zou moeten zijn voor art-based learning in het hoger muziekonderwijs.

Ten eerste lijkt het hoger muziekonderwijs nogal skillsgericht. Techniek, theorie en commercie zijn de belangrijkste aandachtspunten in het onderwijs. Vele

gesprekspartners in dit onderzoek beamen dat. Art-based learning biedt de mogelijkheid om even los te komen van die skillsgerichtheid en af te dalen naar het fundament waarop die skills moeten rusten (Lutters, 2020).

Ten tweede is art-based learning een tool om tot persoonlijke ontwikkeling te komen. Het vertrekt ten slotte vanuit persoonlijke, existentiële vragen. Wienk (2017) noemt dat existentieel georiënteerd onderwijs. In reactie op deelname aan mijn workshop schrijft een (anonieme) docent: “Het is een mooie manier om persoonlijke ontwikkeling (heel belangrijk in hoger onderwijs) een plek te geven, gekoppeld aan het metier van de student”. Sommige deelnemers beschrijven inderdaad dat ze nieuwe inzichten hebben verworven. Eén student noemt het formuleren van een vraag op zich al een eyeopener.

Ten derde stimuleert art-based learning creativiteit. Niet alleen komen deelnemers tijdens de workshop al tot creatieve uitingen, sommige deelnemers geven specifiek aan dat ze inspiratie hebben gekregen voor het maken van nieuw werk en zien art-based learning als een tool in het creatieve proces. In feite is art-based learning op zichzelf al een creatief proces, waarin het

creatieve denken centraal staat en tot ontwikkeling komt.

Ten vierde neemt art-based learning de tijd om tot aandachtig luisteren te komen. We leven in een snelle wereld. De manier waarop we naar muziek luisteren verandert mee met het tempo van de maatschappij. Echt luisteren is moeilijker geworden (Serrien, 2017). Ik merk dat ook aan mezelf en mijn studenten. Art-based learning kan helpen te vertragen en de aandacht te richten. Sommige deelnemers spreken specifiek van een nieuwe of andere manier van luisteren, die door een respondent werd omschreven als “aandachtig, maar toch ontspannen”.

Concluderend

Uit dit onderzoek blijkt dat art-based learning zich goed laat vertalen van een methode met beeldende kunst naar een methode met muziek. Ook blijkt dat art-based learning met muziek op verschillende manieren betekenisvol kan zijn voor het hoger muziekonderwijs. In ieder geval voor de opleidingen waar ik te gast was. Genoeg redenen om dit soort experimenten te blijven doen. Ik ga er zelf mee door en ik hoop van harte dat anderen geïnspireerd zijn of raken om dat ook te doen. Ik nodig u van harte uit om verder te lezen in het digitaal onderzoeksverslag op www.ablmuziek.nl.

Referenties:

- Day, R. A., & Thompson, W. F. (2019). Measuring the onset of experiences of emotion and imagery in response to music. *Psychomusicology: Music, mind, and brain*, 29(2-3), 75-89. <https://doi.org/10.1037/pmu0000220>
- Ihde, D. (2007). *Listening and voice*. Amsterdam University Press.
- Juslin, P., & Västfjäll, D. (2008). Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms. *Behavioral and brain sciences*, 31(5), 559-575. <https://doi.org/10.1017/s0140525x08005293>
- Küssner, M., & Eerola, T. (2019). The content and functions of vivid and soothing visual imagery during music listening: Findings from a survey study. *Psychomusicology: Music, mind, and brain*, 29(2-3), 90-99. <https://doi.org/10.1037/pmu0000238>
- Lutters, J. (2012). *In de schaduw van het kunstwerk: Art-based learning in de praktijk*. Garant.
- Lutters, J. (2019). Tien jaar art based learning: Een terugblik. *Cultuur+Educatie*, 18(52), 30-40.
- Lutters, J. (2020). *Art-based Learning: Handboek creatief op-leiden*. Coutinho.
- McKinney, C. H., & Tims, F. C. (1995). Differential effects of selected classical Music on the imagery of high versus low imagers: Two studies. *Journal of music therapy*, 32(1), 22-45. <https://doi.org/10.1093/jmt/32.1.22>
- Serrien, T. (2017). *Klank: Een filosofie van de muzikale ervaring*. Houtekiet.
- Taruffi, L., Pehrs, C., Skouras, S., & Koelsch, S. (2017). Effects of sad and happy music on mind-wandering and the default mode network. *Scientific Reports*, 7(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-017-14849-0>
- Wienk, J. (2017). The arts contribution to the process of 'coming into the world'. In G. Barton & M. Baguley (Eds.), *The palgrave handbook of global arts education* (pp. 275-284). Palgrave Macmillan.

The logo for 'abl' consists of the lowercase letters 'a', 'b', and 'l' in a bold, rounded, sans-serif font. The 'a' and 'b' are connected at the top, and the 'l' is positioned to the right of the 'b'.

art-based Learning
Luisterend Leren

Met dank aan:

Studenten en docenten van Fontys Master Kunsteducatie

Dr. Jeroen Lutters, lector Art education as Critical Tactics, ArtEZ University of the Arts

Joep le Blanc, Carry van Bokhoven, Egbert Derix, Tobias Frenssen, Dick de Graaf,
Emily Huurdeman, Niels Koster, Dian Langenhuijzen, Walter Leendertse, Iris van Nuland,
Emiel Scholsberg, Famke Sinninghe Damsté, Jan Staes, Mirjam van Tilburg, Jean-Pierre Vincken

ArtEZ University of the Arts

Codarts Rotterdam

CultuurCollege

Fontys Hogeschool voor de Kunsten

Fontys Rockacademie

Museum Jan Cunen

Teachers College Windesheim Zwolle

En natuurlijk alle workshopdeelnemers

Logo: Anne Sophie Ramsteijn

Vormgeving: Paul Verschuur

www.ablmuziek.wordpress.com

info@paulverschuur.nl

Zinloos is de leegte
Oneindig zo groot
Zinloos is het leven
En zinloos is de dood

Maar ontdaan van vuil
Geneest een wond
Ontkiemt er hoop
In vruchtbare grond

